

סוד הספר בחסידות ברסלב ד"ר אלכסנדרה מנדלבוים קופייב

שיעור 1: ומְשִׁיחַ יַגִּיד עַל זֶה פְּרוּשׁ: "ספרים קדושים" וספר להוטי מוהר"ן

ר' נתן מנמירוב, חיי מוהר"ן, סעיף שפ"ט
ואמר לי כי התורות שלו הם כמו מי שנכנס לפלטין שיש בו היכלות וחדרים ואכסדראות ופשפשין
נאים נפלאים ונוראים מאד, ועליות על גבי עליות שונות בדרכי חדושים נוראים.
ותכף כשנכנסין בחדר אחד ומתחילין להסתכל בו ולהתפלא על נפלאות החדושים אשר בו
בתוך כך רואין, שנפתח לו פתח נפלא לחדר אחר.
וכן מחדר זה לחדר עוד וכן מחדר לחדר ומחדר לעליה וכו'
וכלם פתוחים מזה לזה פתחים וחלונות
ומקשרים ומשלבבים זה בזה בסדר נפלא ובחכמה עמקה ובתכלית היפי והגוי.
וכל זה אי אפשר לבאר בכתב
כי אם למי שנכנס קצת בהבנת עמק דברי רבנו זכרוננו לברכה.

ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תורה קצב

"מבקשי פניך יעקב סלה" ... נמצא זה שמקבל דבור מפי הצדיק מקבל פניו ושכלו ונשמתו, ונחקה ונצטיר בדעתו דמות דיוקנו של הצדיק שהוא הפנים והשכל והנשמה.

אך שצריך לשמר משכחה, כי שכחה משכחת הכל ממנו, הינו כל מה שנצטיר בדעתו מהדבור כנ"ל, על ידי השכחה נשכח ועובר ממנו כל הנ"ל, ואפלו אם יכתב הדבר בספר לזכרון כשבחינת השכחה מתגברת, נופל בחינת השכחה גם על הספר הנכתב, הינו כשחס ושלום, נפטר החכם שחדש הדבור.

ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תורה קצב

ויש עצה לזה לציר לפניו דמות דיוקנו של החכם בשעת הלמוד כשלומדין דבריו כמובא בירושלמי (שקלים פ"ב): שצריך לציר בשעת הלמוד כאלו התנא עומד לפניו, כי בהספר של החכם נרשם ונצטיר שם דמות החכם, כי אלו הדבורים והאותיות הנרשמין ומצירין בהספר, הם שכל החכם ונשמתו ובחינות פניו, נמצא ששכלו ונשמתו ופניו שהוא דמותו ממש הוא באלו האותיות והתבות, על כן נמצא בכל ספר וספר דמות דיוקנו של החכם שחדש אלו הדבורים, כי כפי דמותו דהינו שכלו ונשמתו ופניו של החכם, כן נצטירין האותיות בספר, כי אם היה להחכם דמות אחר הינו שכל ופנים ונשמה אחרת, היה מחדש ומציר אותיות אחרים בהספר, כפי השכל שהיה לו שהוא דמותו, נמצא שיש בכל ספר דמות דיוקנו של החכם.

ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תורה יז

וזהו החלוק בין הלומד מתוך הספר ובין השומע מפי החכם עצמו, כי השומע מפי החכם עצמו, בודאי נתקשר נשמתו עם נשמת החכם בשעת תפלתו כנ"ל, ויש לזה האדם חלק בבאור הזה, כי על ידי התפלה נתוסף קדשה למעלה, וכל תפלה היוצאת מהרבה נשמות היא מוספת קדשה למעלה ומעוררת ביותר לב העליון כנ"ל

ר' נחמן מברסלב, "מי שאי אפשר לו ללמד כלל", בתוך: ליקוטי מוהר"ן, תורה כ

מי שאי אפשר לו ללמד כלל, כגון שהוא עם הארץ, או שאין לו שום ספר, או שהוא במדבר, רק שלבו בוער בו ונכסף מאד ללמד ולעבד את השם, אזי מה שהלב חומד ללמד, זה בעצמו הוא בחינת למוד מתוך הספר.

כי נמצאו בעולם שני צדיקים שמדברים זה לזה, והם ברחוק מקום זה מזה כמה מאות פרסאות. הינו שזה הצדיק מקשה קשיא בתורה, והצדיק השני שם במקומו, ואומר דבר שהוא תרוץ על הקשיא של

הצדיק הראשון. וכן לפעמים זה מקשה וזה מקשה, והקשיא של האחד הוא תרוץ על קשיא של חברו, ועל ידי זה הם נדברים זה לזה, וזה אין שום אדם שומע כי אם הקדוש ברוך הוא בעצמו. וזהו (מלאכי ג): אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו, הינו שהם אינם מדברים זה לזה, רק הם נדברים ממילא, על ידי שזה מקשה וזה מתרץ. וזה אין שום בריה שומע כי אם השם יתברך, וזהו ויקשב ה' וישמע, כי רק הוא יתברך שומע, ומחבר הדברים זה לזה. וכותבם בספר לזכרון, וזהו ויכתב בספר זכרון.

ר' נחמן מברסלב, "מי שאי אפשר לו ללמד כלל", בתוך: ליקוטי מוהר"ן, תורה כ

...ועל כן אברהם שהיה ראש לגרים, ולא היה לו ממי ללמד, ולא היה לו רק הלב, שחשק מאד לעבודת הבורא, קבל גם כן מזה הלב של מעלה, שנקרא ספר הזכרון. ואז לא היו שום צדיקים בעולם, והיה נכתב על הלב מה שחדשו הנשמות קדם הבריאה.

ועל כן נקרא אברהם אבינו צור, כמו שכתוב (ישעיה נא): "הביטו אל צור חצבתם", זה אברהם כמו שפרש רש"י שם, כי הוא בחינת (תהלים עג): "צור לבבי", כי לא היה לו רק לב חושק להשם יתברך. ועל כן כל הגרים נקראים על שמו, ונקראים (תהלים מז): "נדיבי עמים עם אלקי אברהם", בחינת (שמות לה): "נדיב לב", כי אין להם רק מה שלבם נכסף להשם יתברך, כמו אברהם.

ר' נתן מנמירוב, "מעלת תורתו וספריו הקדושים", בתוך: חיי מוהר"ן, שנה

שְׁעָה שֶׁפָּרְכוּ הַסֵּפֶר לְקוּטֵי מוהר"ן הָרֵאשׁוֹן בְּעֵת שֶׁהָיוּ הַקּוֹנְטְרָסִים בְּכַתֵּב אָמַר. לָכֵם נִדְמָה שָׁנָה דְּבַר פְּשוּט. הֲלֹא כִּמָּה עוֹלָמוֹת תְּלוּיִים בְּזֶה. וְצָרִיכִין לְהַרְחִיב הַדְּבוּר בְּזֶה כֹּל מֵה שֶׁעֵבֵר בְּאוֹתָהּ הָעֵת וְאִם יִרְצֶה ה' יִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחַר בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם.

ואחר כך ענה ואמר כמה קשה להיות מפרסם להנהיג העולם... כי הלא זה הדבר שעוסקין עתה לכרך הספר הנ"ל נדמה לכם שאין נחשב לכלום ענין הפריכה הזאת (אבל באמת) כמה וכמה עולמות תלויים בזה בכריכת הספר... ואז הבנו מרחוק כמה גדול ועצום ונשגב כל עסק ועסק מעסקי הספרים והענינים שלו, שאפלו בכריכת הספר תלויים כמה וכמה עולמות.

ר' נפתלי, כתב יד חיי מוהר"ן, בתוך: צבי מרק, כל סיפורי רבי נחמן מברסלב (מוסד ביאליק, 2014)

חלום כסליו תק"ע.

הייתי יושב בביתי (היינו בבית הקטן שהוא יושב בו) ולא היה שום אדם נכנס אצלי, והיה תמוה בעיני. ויצאתי לחדר הב', וגם שם לא היה שום אדם. ויצאתי להבית הגדול ולבית המדרש ולא היה שם גם כן

שום אדם. ויישבתי בדעתי לצאת את החוץ.

ויצאתי לחוץ וראיתי שעומדים בני אדם עיגולים ועיגולים ומתלחשים זה עם זה, וזה מתלוצץ ממני וזה משחק בי וזה מעיז פנים כנגדי וקצת התלחשו בסוד ממני וכיוצא כנ"ל.

וקראתי לאחד מאנשיי ושאלתי אותו: "מה זאת?" והשיב: "איך עשיתם כזאת, הייתכן שתעשו חילול השם כזה?" ואני לא ידעתי כלל על מה הם מתלוננים עלי.

**ר' נפתלי, כתב יד חיי מוהר"ן, בתוך: צבי מרק, כל סיפורי רבי נחמן מברסלב
(מוסד ביאליק, 2014)**

בתוך שהיינו יושבים שם בא זקן אחד וקרא אותי, ואמר שיש לו איזה דבר לדבר עמי. והלכתי עמו והתחיל לדבר עמי. ענה ואמר: "האתה תעשה כזאת, ואיך אין אתה מתבייש בפני אבותיך נגד זקןך ר' נחמן (מהורודנקה) ונגד זקןך הבעש"ט, איך אין אתה מתבייש מתורת משה ומהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב וכו'?"

[...]

ובהיותי יושב שם יישבתי עצמי, מאחר שאני יושב כאן זמן רב כזה, יכולים לשכוח לגמרי את הלימוד. וציוויתי לאיש הנ"ל ששלחנו לעיר בשביל צרכינו שיבקש שם איזה ספר ויביא לנו, והלך אל העיר ולא הביא ספר. והשיב שאי אפשר להביא, כי בוודאי אסור לגלות בשביל מי צריכין הספר, ובהצנע אי אפשר למצוא ספר. והיה לי ייסורים גדולים על שאני נע ונד וגם אין לי שום ספר, כי יכולים לשכוח את הלימוד לגמרי.

אחר כך חזר ובא הזקן הנ"ל ונשא ספר תחת זרועותיו, ושאלתי אותו. ולא ידעתי כלל איך להניח את הספר, ופתחתי את הספר ולא ידעתי בו כלל, והיה דומה בפני כלשון אחר וככתב אחר, כי לא ידעתי בו כלל כלל לא, והיו לי ייסורים גדולים מזה.

נחמן גולדשטיין (מטשעהרין), פרפראות לחכמה, ס"א

והנה עד זמן הנ"ל לא היה שום גילוי דעת ממנו ז"ל אודות ספרו הקדוש ליקוטי מוהר"ן אם ברצונו להדפיסו, אדרבא היה נראה מדעתו להיפוך קצת ואחר ראש השנה הנ"ל נסע ללעמברג ומשם שלח לכאן להדפיס ספרו הקדוש, ונדפס בשנה הנ"ל שנת תקס"ח, ומאז דיבר הרבה מענין זה ממעלת וחישיבות מאמריו הקדושים שבספרו הקדוש, והזהיר מאוד להתמיד ולהגות בהם... וענין שכבר יש כמה ספרים עכשיו וגם עתידים להיות עוד כמה ספרים וכולם צריכין להעולם

שיעור 2: כתיבה ושריפת כתבים בהגותו של ר' נחמן מברסלב

ר' נתן מנמירוב, חיי מוהר"ן, קסט

בלמברג בין פורים לפסח בשנת תקס"ח הלך אל חדר מיוחד ובכה הרבה מאד שם וקרא לר' שמעון ודמעתו על לחייו ונאנח ואמר אין עם מי להתייעץ. וספר לו אז מענין באשר שיש לו ספר בביתו שאבד אשתו ובניו בשביל זה פי נסתלקו עבור זה ומסר נפשו על זה ועכשיו אינו יודע מה לעשות. והענין היה כי ראה שמכרח להסתלק שם בלמברג אך אם ישרף זה הספר יוכל לחיות. ועל כן היה רבנו זכרונו לברכה מספק ולא ידע לתת עצה בנפשו מה לעשות כי היה צר לו מאד לשרף זה הספר הקדוש והנורא מאד אשר מסר נפשו על זה וכו'.

ר' נתן מנמירוב, חיי מוהר"ן, קסט

ועצם קדשת ונוראות של זה הספר אי אפשר לדבר מזה כלל ואם היה נשאר זה הספר בעולם היו רואין גדלת רבנו זכרונו לברכה עין בעין וכו' השיב לו רבי שמעון בודאי אם יש איזה סכרא שחייכם תלוי בזה בודאי טוב יותר לשרף הספר כדי שתשארו בחיים. השיב רבנו זכרונו לברכה על כל פנים יתארה הזמן בודאי הינו אם ישרף זה הספר על כל פנים יהיה לו ארכא לחיות בעולם הזה עוד איזה זמן אבל אף על פי כן צר לי מאד לשרפו כי אין אתה יודע גדל יקרת קדשתו של זה הספר ואנכי אבדתי אשתי הראשונה ובני וכמה יסורים עצומים שהיו לי בשביל זה וכו' והיה בוכה מאד מאד.

ר' נתן מנמירוב, חיי מוהר"ן, קע-קעא

כשכתבתי לפניו זה הספר הקדוש שנשרף על פי פקדתו כנ"ל ענה ואמר בעת שכתבתי לפניו אם היית יודע מה שאתה כותב וכו' השבתי לו בהכנעת הלב בודאי איני יודע כלל השיב אין אתה יודע מה שאין אתה יודע.

עוד היה לו ספר אחד שהוא גבוה עוד יותר ויותר אפילו מהספר הנשרף והוא ספר הגנוז. ואמר שאפילו גופו סלק כשכתבו ואותו הספר לא שזפתו עין. ואמר שהוא בחינת רזין דרזין כלומר אצלו נגד שאר הדברים שהוא מגלה ואמר שמשיח יגיד על זה פרוש וספר הגנוז הזה כבר היה נגמר אצלו בתחלת שנת תקס"ו הינו חמש שנים קדם הסתלקותו. ועתה עמד והתבונן לאיזה דרגא הגיע אחר כך כי מעולם לא עמד על מדרגה אחת עד היום שנסתלק וממש בכל שעה ושעה השיג חדשות לפי מדרגתו הנוראה מאד. והבן מאד מאד כי מעלת גדלת ספר הגנוז לית מחשבה תפיסא בה כלל ומשיח יגיד על זה פרוש ומעתה תתבונן ותשער בדעתך גדלתו וכו' וכו'.

ר' נתן מנמירוב, חיי מוהר"ן עם השמטות, רפט

ופעם אחת נסע (ר' שמעון) ביחד עם מוהרנ"ת ז"ל וראה אצלו (אצל ר' שמעון) הכתבים שלו, והיטיבו מאד בעיני מוהרנ"ת ז"ל ולקחם בידו, ולא רצה עוד להחזירם לו כדי להעתיקם ולהדפיסם. ועשה עצמו ר' שמעון כמחריש ולא ענהו דבר רק המתין עד באם לבית מלון. ואז הביט בכל פעם בעינא פקיא עד שהסיח דעתו מהם מוהרנ"ת ז"ל, וחטף אותם פתאם מאתו וזרקם לתוך התנור ונשרפו..

ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תורה יז

ואזי כשהאזיר נח וזך, אזי כשמדבר זה שיכול לדבר דבור הישראלי, הינו דבור הקדוש, אזי זה הדבור נכתב ונחקק בהאזיר, בבחינת (תהלים מה): "לשוני עט סופר מהיר", ואזי הולך הדבור ונשמע למרחוק... כי מחמת שהאזיר נח וזך, יכולים לשמע למרחוק, ואזי זה הדבור נכתב בספריהם של העכו"ם, מדינה ומדינה ככתבה, ואזי מוצאים העכו"ם בספריהם הפך אמונתם, כמו שמצינו כמה גרים שנתגירו מחמת זה, מחמת שמצאו בספריהם הפך אמונתם. ומאין בא זאת, שימצאו עתה מה שהוא מתנגד לאמונתם? אך זה בא על ידי הדבור של הצדיק, שנחקק ונכתב בהאזיר... ועל ידי זה נתגירו, כמו שמספרין מכמה גרים שנתגירו על ידי זה, על ידי שמצאו בספריהם הפך אמונתם, וכל זה נמשך מבחינה הנ"ל כנ"ל.

ר' נחמן מברסלב, 'על ידי אמונת חכמים', בתוך: ליקוטי מוהר"ן, תורה סא

...ויש שיש עליהם מחלקת, מחמת שאין להם אמונה בעצמן, ואינם מאמינים בחדושי תורה שלהם שהם מחדשים, ואינם מאמינים שיש להשם יתברך שעשועים גדולים מחדושים שלהם. ועל ידי זה שאין להם אמונה בחדושים של עצמן, על ידי זה הם מתרשלין בהחדושין שלהם. ועל כן בא עליהם מחלקת, ועל ידי זה הם שבים בתשובה, וחוזרים ונחשבים אצלן חדושין שלהם, וחוזרים ומחדשים, ונעשה מזה ספר: ולפעמים נעשה מזה ספר למעלה, שעל ידי זה שזה שואל ומקשה, וזה שב בתשובה, ועל ידי זה משיב ומתרץ. על ידי זה נעשה ספר למעלה, בבחינת (מלאכי ג): "אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר".

ר' נחמן מברסלב, ליקוטי מוהר"ן, תנינא, תורה לב

יש צדיקים גנוזים, והם יודעים פנים בתורה אך הם צריכים להעלים תורתם וכמו שמספרין מעשה מהבעל שם טוב עם הדרשן וגם אצלו יש לפעמים, שיודע תורה שיש לה פנים, דהינו פנים בתורה והוא צריך להעלימה, ואינו אומרה ולפעמים אינו כותבה פלל ולפעמים כותבה ואחר כך שורפה ובאמת אם הייתה נכתבת, היה מזה ספר והיה בא בתוך העולם וגם יש בהם שמות בחינת שמי שנכתב בקדשה אך העולם מקלקלין זאת, וצריכין להעלימה ולשורפה אבל הוא טובה להעולם, מה שנעלם ונשרף תורות וספרים הללו.

ר' נחמן מברסלב, לקוטי מוהר"ן, קמא, תורה יז

שעל-ידי-זה נעשה בחינת האויר הנח והנך כנ"ל וכל מה שמרבה לתן צדקה ליותר אנשים, נתרבה ביותר בחינת האויר הנח והנך... ואזי פשהאזיר נח ונך, אזי כשמדבר זה שיכול לדבר דבור הישראלי, הינו דבור הקדוש, אזי זה הדבור נכתב ונחקק בהאזיר... ואזי הולך הדבור ונשמע למרחוק... ואזי זה הדבור נכתב בספריהם של העכו"ם, מדינה ומדינה ככתבה, ואזי מוצאים העכו"ם בספריהם הפך אמונתם, כמו שמצינו כמה גרים שנתגירו מחמת זה.

ר' נחמן מברסלב, לקוטי מוהר"ן, קמא, תורה מד

וכשאנו מחאן כף אל כף... ואז נטהר אויר המקום שאיש הישראלי מתפלל, ושואב אויר הקדוש כמו בארץ ישראל: גם על ידי מחאת כף, נתגרש אויר הטמא. כי על ידי (מחאת) כפים נשמע קול, וקול הזה הוא אויר קדוש.

ר' נתן מנמירוב, חיי מוהר"ן, רמב

מענין שיכול לעשות אנדאסעניא (ערעור) ולשלח הדבר להקיסר בעצמו וכו'. ואמר אז שזה מה שאתם רואים שלפעמים אני כותב איזה דבר ושורף. אני שולח הדבר על ידי העשן ורפי שמעון בן יוחאי רמז קצת מזה בזוהר וכו'.

ר' נחמן מברסלב, שיחות הר"ן, ס' רה

פעם אחת נכנסו אנשים אליו, והוציא חתיכת נייר בידו. והי' כתוב עלו בכתבת ידו הק' ואחזו בידו. וענה ואמר: כמה תורות כתובות על חתיכת הנייר הזה. ואמר שיש כמה וכמה עולמות שהם ניזונין ויש להם חיות מהעשן של התורה שלו. ונטל הנייר ושרפו אצל הנר.

ר' נתן שטרנהארץ, בתוך: ר' גדליהו אהרן קעניג, שנת רצון, תש"ל-תש"ם

חלם לי, שראיתי את רבינו ז"ל, ואמר שכבר יש ספרים הרבה, ועוד יהיו ספרים הרבה מאוד. ובא על דעתי, לשאול אותו על אודות הכתבים הללו שצוה עלי לכתוב מה שאני מחדש על פי פקודתו. מה לעשות באלו הספרים? ורציתי לשואלו, והיה על זה מניעות מחמת שעמד שם אחר וכו'. אחר כך שאלתי אותו: אם להדפיסם, אם לשרפם? והשיב, שלא ישרפו, רק יהיו נדפסים מעט מעט. ועוד חלם לי הרבה מאד אז.

שיעור 3: הרחבת הספרייה הברסלבית במאה התשע-עשרה

ר' נתן מברסלב, ימי מוהרנ"ת (ברסלב, 1919), עמ' 89

ובתוך רעש הבכי' נזדרזו ר' שמעון מיד ולקח המפתח ופתח הקאמאדע והוציא משם כל הכתיבם שלא נמסרו לנו בחייו והי' כמה ספרים וקונטרסים מפוזרים ולקחם כולם והלך לחדר אחר שהי' שם תנור כדי לשרפם כאשר צוה עליו כנ"ל. והלכתי ג"כ עמו במר נפש בבכי' כדי לזכות לשאוב עכ"פ מהעשן הקדוש של תורתנו הנוראה שלא זכו הדור להנות מהם אוי לנו מה שאבדנו בעוה"ר.

נתן שטרנהארץ, ימי מוהרנ"ת (ירושלים, תשמ"ג), עמ' 89

ותכף אחר הסתלקותו התחלתי לחשוב מחשבות מה לעשות עתה, ושלח השם בלבי שצריכין להשתדל להדפיס שאר הקונטרסים מתורתיו שכתבתי אחרי שנשלם ספר ליקוטי מוהר"ן.

נתן שטרנהארץ, ליקוטי הלכות יורה דעה, הלכות יין נסך, הלכה ג, אות ו

ועל זה התנבא יעקב אבינו כשבירך את יהודה שממנו יצא משיח לא יסור שבט מיהודה ומחקק מבין רגליו עד כי יבא שילה. מחקק - זה בחי' הדפוס, שהתנבא שלא יסור שבט מיהודה - זה בחי' שבט סופר בחי' כתיב הספרים הקדושים של התורה ומחקק זה בחי' הדפוס שתתגלה חכמת הדפוס בעולם ולא תתבטל חקיקת והדפסת ספרי ישראל עד כי יבא שילה דא משה משיח כי ע"י ריבוי הספרים הקדושים ע"י חכמת הדפוס לא תשתכח התורה עד שיבא שילה דא משה משיח.

נתן שטרנהארץ, ליקוטי הלכות יורה דעה, הלכות יין נסך, הלכה ג, אות ו

אבל כל הספרים ההולכים בדרכי התורה הקדושה בדרך אבותינו בדרך האמונה הקדושה בוודאי מצוה גדולה להדפיסם להרבות ספרים כחול הים, כי כל ספר שמדבר מעניני תורה הן בדרך הפשט או דרוש או רמז או סוד או פירוש או ביאור או ספרי פוסקים ושאלות ותשובות או ספרי מוסר ואגדות וכיוצא בהם כולם נכוחים למבין, וכולם צריכים להעולם, כולם אהובים כולם קדושים כי כולם מדברים מרצונו יתברך הנעלם בהתורה והמצוות.

ר' נתן מברסלב, ימי מוהרנ"ת, חלק ראשון, ע

התנוצצות הישועה שיתקים השארת דעתו הקדושה לעולם ולא יכבה נרו לעולם ועד, היה על ידי שחוק השם יתברך את דעתי לעסק בהדפסת ספר התנינא.

נחמן מטשעהרין, פרפראות לחכמה, סימן ד, כח

ועכשיו צריך להאמין שכשרוצה באמת לילך בדרך הישר ועושה כל התיקונים הנ"ל בשלימות, אז מה שהשם יתברך שולח לו במחשבתו איזה דרך והנהגה לעבודת ה', צריך להאמין שזה דרכו הישר לעת עתה לפי שורש נשמתו וממילא מובן שכל אחד צריך לחפש את דרכו בקודש בתוך הספרים הקדושים של הצדיק ותלמידיו ז"ל ובענינים כאלה שאפשר לו לדבר ולהתיישב עם חביריו בוודאי צריך לדבר עם חביריו, כי אולי יקבל מחביריו איזה הארת הדעת.

[...]

ועיין נפלאות רבות על פי מאמר זה בליקוטי הלכות הל' תפילין ה"ו ובשאר מקומות בדבריו ז"ל, ועיין שם בהל' תפילין הנ"ל אות כ"ז, מובן משם שכשמעינין היטב לשם שמים בספרים הקדושים של הצדיק האמת, ומתבוננין היטב בנפלאות נוראות השגתו הקדושה, ובנעימות אמתת דבריו ועצותיו הקדושים והתמימים וכו', על ידי זה ממשיכין התיקונים המבוארים בפנים שזוכין על ידי ראיית פני הצדיק, כי בהספרים הקדושים הנ"ל שם מאיר פניו ושכלו ונשמתו של הצדיק וכו'.

נחמן ישראל בורשטיין, אוצר נחמני, קכב, עמ' קמ-קמא

עוד שמעתי מהנ"ל ששמע ממוריניו הרב רבי אברהם סופר שטרנהרץ ז"ל שזקיניו הרב מטשעהרין ז"ל בכה מאד לפני פטירתו והתאנח באמרו: על מי אני עוזב היתומים שלי. ולא הבינו כוונתו על איזה יתומים הוא מדבר, הלא הוא חיתן מכבר כל צאצאיו. ושאלו אותו מי הם היתומים שסח עליהם. והשיב באנחה עמוקה: "איך מייין מיינע ספרים, האט דיא אלע ספרים וואס איהר זעהט, ווער וועט לערנען אין זיי?!". כי היו לו מאות ספרים ראשונים ואחרונים וש"ת וספרי יראים וחסידות וכל ספרי רבינו ז"ל ומוהרנ"ת ז"ל. והוא שהיה בקי וגאון עצום בכל הספרים ושקד עליהם יומם ולילה, וכעת מי ימשיך לטפל בהם (כי בנו הרב לא היה בר הכי כאביו) וממילא כל הספרים הללו ישארו יתומים ועל זה לבי עלי דוי.

נחמן גולדשטיין מטשעהרין, אוצר היראה - ליקוטי עצות המשולש, ספרים ותדושי תורה

(ווארשא, תרפ"ו), אות כו-כז

אנו צריכים לחבר ולהדפיס בשביל התכלית האמתית והנצחית והתכלית האחרון לעולם הבא... ובאמת כל הספרים הקדושים שנתחברו עד הנה, אינם עדין חלק מאלף מעצם רבוי הספרים שיתגלו עוד בעת שיתגלו סתרי רזי תורה האמתיים בשלמות.

[...]

ועל ידי הדפסת הספרים קדושים הללו מתפשטת האמונה הקדושה בעולם, וזוכין לעקר הכל ולבטל ולבער דעות האפיקורסים מן העולם.

שיעור 4: עיון בסיפורי "מתקרבים" באמצעות הטקסט הברסלבי

ר' יצחק ברייטר, שארית יצחק (משך הנחל, תש"נ), עמ' רו-ריח

וכל סיפור התקרבותו כפי שסיפר בעצמו שנת תרס"ה באמצע החורף בעת שישב בבית המדרש הנ"ל אינה ה' לידו ספר ליקוטי מוהר"ן והוא אז לא ידע ולא שמע דבר מכל הדרך של חסידי ברסלב ולא שמע אפילו את השם של המחבר ליקוטי מוהר"ן כשפתח את הספר והנה התורה בא אל פרעה (סימן סד) לפניו ועיין בתורה והתפעל מאד כמו שהמחבר מדבר אליו ממש ותיכף ומיד נתקשרה נפשו להספר והחביאו במקום מיוחד בכדי לעיין בו בכל פעם ולמחרת כשרצה לעיין בספר לא מצא אותו במקום והתחיל לחפש אחריו ולא מצאו בכל הבית המדרש ומאד לא ידע כבר מנוח.

ר' יצחק ברייטר, שארית יצחק (משך הנחל, תש"נ), עמ' רו-ריח

והיה לו חבר אחד ושמו ר' שמואל אלי' מנדליאל וסיפר לפניו את מר נפשו היות שמצא ספר אחד שמו לא זוכר אבל זה ספר שיוצא מהכלל והחביא אותו במקום אחד ופלא אצלו שממקום ההוא יבוא מישהו ויקח אותו ולא יודע מרגוע לנפשו ולא הועיל לו שום עצה כי שם הספר נשכח ממנו.

ואחר כמה שבועות כשלמד שוב בבית המדרש והוא יושב על יד השולחן בא איש אחד עם ספר ושאל אותו יצחק איזה ספר זה? והשיב לו כלאחר יד – ספר. והאיש הזה הסתפק לו בתשובה הזאת והניח את הספר אצלו והלך לו והוא לקח את הספר ועיין בו והיו בו שני ספרים מכורכים יחד. והאחרון היה פרפראות לחכמה וכשהביט בו אורו עיניו ואמר לחברו הנ"ל הלא זה מה שאני מבקש אבל הכיר מיד שזה פירוש על הספר העיקרי שחיפש ואח"כ התחיל עוד פעם לחפש ולבקש אודות ספר ליקוטי מוהר"ן כי כבר נודע לו...

נודע לו כי בעל המחבר מנוחתו עדן בעיר אומאן אבל לא ידע לקרוא את השם של העיר כהוגן ובמקום לבטאות אומאן (במלאפום) ביטא אומאן (הואו בחולם) מפני זה חשב שזאת העיר היא בארץ ישראל וככה דיבר בין חבריו ופעם אחת הלך בבית המדרש אנה ואנה עם חבריו ואחריו בא איש אחד ושמע איך שמדברים ביניהם בהביטוי שלהם אומאן ושחק עליהם ואמר להם איך אתם מדברים אלא אנכי הייתי בעיר הזאת ושמה אומאן ויש שם חסידים שכאלו שנוסעים על קבר רבם אז נפקחו עיניו ונתחדש אצלו שהעיר הזאת היא ברוסיה.

ירחון ברסלב, גיליון מס' 7, עמ' 23-24

כפי שמסופר, מפי בנו הרה"ח ר' יצחק אנשין ז"ל, התקרב רש"מ בפועל על ידי הרה"ח ר' ברוך גלנט, מגדולי חסידי ברסלב בברדיטשוב, כדלהלן:

פעם כשעבר דרך העיר ברדיטשוב התאכסן בביתו של ר' ברוך. ר' ברוך פתח עמו בשיחה לבבית, ותוך כדי כך פתח לפניו ספר 'ליקוטי הלכות' שהיה נדיר ביותר בימים ההם. ר' שמואל מאיר, שכידוע היה חובב ספרים מושבע, העמיק עיונו בספר כשהוא מפטיר: 'נו, עוד ספר חסידי, ככל ספרי החסידות... ענה לו ר' ברוך בנועם: 'אם כך, אני אראה לך שספר זה אינו ככל הספרים. הרבה יותר ממה שראית כתוב כאן'. ישבו יחד ולמדו כל הלילה בספר הק' ליקוטי הלכות כשר' ברוך מכניס את ר' שמואל מאיר לתוך האטמוספירה הברסלבאית. ברוב תבערת לבבו הכניס בר' שמואל מאיר תשוקה כל כך עצומה לדברי רבינו הקדוש, עד שממש נסע הישר לאומן לציון רבינו הקדוש, כשידו לא משה מהליקוטי הלכות. במשך שלושה חדשים רצופים ישב והגה בו עד שגמר את כולו.

לפי השמועה נמשכו שלושה חדשים אלה מראש השנה עד חנוכה, ככל הנראה של שנת תרס"ד. בכל יום היה מופיע ב"קלויז" שבאומן באותה שעה ולומד את הספר הגדול "ליקוטי הלכות" במשך השעות הקבועות שקצב לו, ובשל כך כינוהו באומן: "דער גלאַק" (הפעמון), כך סיפר בנו א"מ ר' אברהם אנשין ז"ל.

שמואל הלוי הורוויץ, ימי שמואל השלם, עמ' יח-יט

וגם מקדם ראיתי פעם אחד אשה שכרכה גבינה בה'שבחי מוהר"ן' על עברי טייטש, וקניתי זאת מאתה וגנזתי בגניזה. ולא ידעתי עדין מענין רבנו לא טוב ולא רע.

נחזור לענין ראשון. על כל פנים בזה השנה, שנת תרפ"א, עשיתי בכל כוחי תשובה, וחפשתי מכל הספרים שבעולם ומכל ספרי הצדיקים מזמן הבעל שם טוב ז"ל, והעיקר התעוררות לתשובה... ובין אלו הספרים השגתי אז אצל אחד 'השתפכות הנפש' ובא שמחה בלבי: הלא אני מחפש בכל הספרים אולי אמצא לפעמים איזה תבות או איזה שורות מהתעוררות התשובה ומהשתפכות הנפש, ועכשיו מצאתי ספר – כולו מרישא לסיפא, כלו השתפכות.

ספר ישראל סבא (יהודיוף, תשע"ד), עמ' ו-ז

אני למדתי בישיבה בטבריה על קבר רבי מאיר בעל-הנס, היא עומדת בין השדות וההרים, ואני אהבתי לצאת לטיל בין ההרים והשדות עוד לפני שהתקרבתי לרבנו. אז השם יתברך סבב שיצאתי מהישיבה להחצר לקחת כוס תה, ובחצר עמד פח אשפה, וראיתי שמה ספר ישן בלי כריכה, בלי התחלה, בלי סוף. וכשנעשיתי בן שבע עשרה שנה היה לי מלחמות קשות מאד עם היצר הרע, מה עושים? אני עוד לא ידעתי מרבנו, אז השם יתברך סבב שיצאתי מהישיבה להחצר לקחת כוס תה, ובחצר עמד פח אשפה, וראיתי שמה 'שמות'. נו, אז אני הייתי ירא שמים, אז בשביל שלא יהיה הספר בבזיון בתוך זבל, לקחת את הספר על מנת לזרק אותו לגניזה בישיבה. טרם שזרקתי את הספר לגניזה ראיתי ששם הספק השתפכות הנפש...

ספר ישראל סבא (יהודיוף, תשע"ד), עמ' ו-ז

השתפכות הנפש זה עשה עלי רשם, אני היה לי געגועים להשתפך נפשי להשם, אז אולי זה טוב לפני, וגם-כן אני הייתי רגיל לקרא בהרבה ספרי מוסר, ספרי חסידות, אבל לא ראיתי ספר כזה ששמו 'השתפכות הנפש'. אז חשבתי בדעתי: "אולי זה טוב בשבילי, אולי זה השגחה מהשם יתברך שיהיה לי זה הספר". אז התחלתי לקרא, קראתי דף אחד ותכף ראיתי שזה בשבילי טוב מאד, שזה מן השמים.

הקדמת המביא לבית הדפוס, אב"י הנחל (קרית ספר, תשכ"ט)

נפלאות אמונה זו, המתגלית בחסידות ברסלב (כך במקור), באמונת הצדיק החסידי, מראשית צמיחתה עד היום. חסידות זו לבדה שמרה אמונים לרבה, ולא בחרה באחר לשבת על כסאו ולרשת את כתרו, כתר תורה וכתר הנהגה. הכסא הפנוי המגולף, העומד מוגדר בבית-המדרש הברסלבי בירושלים, ושהוצא בחשאי, פרקים-פרקים, מאומאן שבאוקראינה, מאחורי מחיצת-הברזל, כמו סמל הוא לקשר אמונה זה, שעל כסאו לא ישב זר. רבה הראשון של חסידות ברסלב הוא גם רבה האחרון – האחרון אף בתהליך הכנתו והתכוננותו של ישראל לגאולה.

הקדמת המביא לבית הדפוס, אב"י הנחל (קרית ספר, תשכ"ט)

נפלאות אמונה זו לא לבד מצד עוצם מציאותה ותוכנה הרעיוני, אלא עוד יותר מצד עוצם מטען הרגש שהיא משיאה בלב החסיד הברסלבי. החסיד הברסלבי דבק לא רק בתורת רבו, אלא כביכול בדמות-הגוף שלו, כפי שהוא מציירה לעצמו. ספרי הר"ן, תורות ושיחות ועצות וסיפורים לעולם הם לחסיד הברסלבי כתורה שבעל-פה, והם מאירים ולוהטים, כובשים וסוחפים את הנפש, כיציאתם מפיו הקדוש; כביכול חש הוא, החסיד, בהבל נשימתו של רבו בהם.

אותה קרינת אור דמותו, שהרגישו בה בחייו מקורביו בכל נפשם ומאודם, כפי שהם מעידים על עצמם בשיחות וסיפורים שהגיעונו מהם, כאילו צרורה ושמורה בדפי ספריו הנדפסים, והיא נשפעת מתוכם על כל נפש שנפתחת לקראתם. מכאן האהבה הגדולה והעמוקה, שאמונת החסיד הברסלבי ברבו רצופה בה, אהבה הנמתחת על פני דורות ומוחקת גבולי זמן ומקום, ומקרבת את דמותו של הרבי לעיני רוחו של החסיד; אהבה המחלחלת את נשמתו של החסיד הברסלבי ועושה אותה רגישה וספיגה לדברי רבו, עושה אותה כלי למאור שבתורתו.

הקדמת המביא לבית הדפוס, אב"י הנחל (קרית ספר, תשכ"ט)

מעטים בה בספרות זו ספרים כלקוטי מוהר"ן, שבו שגב הרעיון ותואם אחיזתו בכתוב מכתובי התורה, או במאמר ממאמרי חז"ל, שקולים זה כנגד זה במידה כזו, בחריפות כזו, חריפות השופעת וזורמת ללא מאמץ, כביכול, ממש נחל נובע, גורפת וכונסת סמוכיה מכל רחבי תורה שבכתב ושבעל פה ספרות הנגלה וספרות הסוד, וסמוכים אלה כאילו ששים ושמים ואצים-רצים מאליהם, מקרוב ומרחוק, להצטרף למסכת המחשבה המתקמת במוחו של הר"ן והמוצעת עתה, בכל חיותה המרטטת, בספר.

מכתב מר' ישראל דב אודסר לשז"ר, ט"ז חשון תשכ"ג, בתוך: אב"י הנחל (קרית ספר, תשכ"ט)

עצמי ובשרי, עצמי ובשרי, עצמי ובשרי, עצמי ובשרי, עצמי ובשרי, עצמי ובשרי, עצמי ובשרי החביב עלי באמת יותר מנפשי מר ז. שזר, שהעיר רוחו והקדיש לבבו הרחב וכשרונותיו הברוכים והכנים עצמו בכל כוחו בהשתדלות גדולה ויתירה ביותר, לגדל ולהדר ולפרסם בעולם את שם הצדיק האמת, היחיד בעולם, בעולה לעילא ולעילא על כל הצדיקים הנוראים יחידי הדורות, שהוא מחסה ומגן לנו גם עכשיו, בתוך כל מיני חשכות והתרחקות, אשר מימינו אלה, אשריך אחי, אשריך אלפים פעמים, שפנימיות לבבך מביין ומרגיש האמת האמיתי, שמאיר עכשיו בכל העולמות מראש ועד סוף, שלום רב.

חיי סבא ישראל, שבחי סבא ישראל והשמטות מספר אב"י הנחל (צפת, תשע"ה), עמ' שמה-שמו

אמר: הספר הקדוש 'אבי הנחל' מקרב את כלם, וכל מי שרואה המכתבים שבו – נעשה בעל תשובה. גם אמר לאחד: תשתדל לקבל את ה'אבי הנחל', אז תזכה להיות חסיד ברסלב.

ר' ישראל דב אודסר, מכתב לשז"ר, בתוך: אב"י הנחל

שנה טובה ורפואה וישועה וכבוד נשיא ישראל, השוכן בליבי תמיד. הנושא את נפשו... בעבור זה בחר בו ה' וסיבב סיבת רבות ופלאות גדולות, עד שנתבסס ונתבסס החיבור והיחוד הקדוש שלנו, אשר מזה נולד לנו, ילד פלא הנקרא "אב"י הנחל" שהכל מתפלאים, משתאים ומשתוממים עליו ומקבלין אותו בחיבה וחדווה רבה, כי הוא משקה את ישראל מימי אמת, שמהם תצמח הגאלה בקרוב.

אליעזר שלמה שיק, רגעי מוהרא"ש (יבנאל, תשס"ג), עמ' טז

כשהגעתי לגיל חמש עשרה וחצי, יום אחד מיהרתי מאוד לדרכי אל הישיבה, ולכן תפסתי ספר קטן, והכנסתי את זה בכיס, ועל הדרך התחלתי לעיין בזה, וזה היה ספר "משיבת נפש" והספר משך את לבבי, והתחלתי לקרא בספר עמוד אחר עמוד, ואף על שהיתה קשה הקריאה, כי היה ספר ישן ואותיות מקוטעות, עם כל זה נדבקתי אל הספר, ושתיתי בצמא כל עמוד ועמוד, וכבר לא עזבתי את הספר עד שגמרתי את זה, והתחלתי את זה עוד פעם ביום הזה כבר לא למדתי כלום, כי כל-כך נדבקתי בספר, עד שלא הנחתי את זה מידי, וכל היום עינתי רק בספר הזה, והתחלתי את זה עוד פעם, עד שגמרתי ביום הזה את הספר שלש פעמים, וכל-כך נדבקתי בהספר, שאי אפשר לתאר ולשער כלל.

אליעזר שלמה שיק, רגעי מוהרא"ש (יבנאל, תשס"ג), עמ' טז

והיה אצלי פלא איך בשלחן ערוך יש התחזקות כזו, ולקחתי שולחן ערוך וחיפשתי בהלכות ברכות השחר, ובהלכות שבת, הן במגן אברהם והן בטורי זהב, ולא ראיתי את הדברים האלו, והיה אצלי פלא, ושאלתי את אחי הגדול הרה"ג רבי בנימין (שהיה בקיא בכל ספר שבעולם, מי מחברו, וכל ההיסטוריה של בעל מחבר, ולכן שאלתי אותו): למה אני לא מוצא את הדברים האלה בשולחן ערוך? והראיתי לו את הקטעים של "ליקוטי הלכות", ואז צחק והסביר לי, שזה לא כתוב בשולחן ערוך, אלא ספר לי מרבנו ז"ל ומתלמידו מוהרנ"ת ז"ל, וזו הפעם הראשונה ששמעתי מהם.

אליעזר שלמה שיק, רגעי מוהרא"ש (יבנאל, תשס"ג), עמ' סט

וכל-כך היה אז נעלם ענין רבנו ז"ל פה בארצות הברית, עד שכולם חשבו שהספרים האלו "לקוטי מוהר"ן", "סיפורי מעשיות", "ספר המדות" וכו', וכו', חיבר לא אחר אלא ר' אליעזר שלמה ברסלב, כי על כל ספר היה מודפס "נדפס על ידי ר' אליעזר שלמה ברסלב'ר", עד שהמון-עם חשבו שהשם הזה הוא המחבר, וכשהלכנו להפיץ היו אנשים מסכנים שואלים: איך אדם יכול לחבר כל כך הרבה ספרים... כל-כך היה נעלם אז בימים ההם דבר רבנו ז"ל פה.

שיח שרפי קודש, כרך ו (אגודת משך הנחל, תש"ס), עמ' סח, ו-קנ

רבי מיכל דורפמן שליט"א התקרב לדרך רבנו על ידי הרב החשוב רבי משה גרומאן ז"ל שבקש בישיבתו שבקיוב ונתן לו את הספר 'מכניע זדים' במתנה, ובין דבריו ספר לו מהנעשה באומן. והיה זה בסוף הקיץ ואז כשהיה בדעתו לחזור לביתו, כתב לאביו שהוא נוסע הביתה יחד עם אחיו הקטן (שלמד עמו שם בישיבה) דרך אומן. כשהגיעו לאומן התאכסנו אצל רבי בעריל לינדוואסר הי"ד. אביו היה הרב בעיר צימירוביץ הסמוך לקאמיניץ, הוא לא נתן לו ללמוד בבית ספר ששם התחילו קבוצת "פועלי ציון"

לפעול ולהסית את הנוער לדרך הציונות. והיה יושב ולומד עמו באופן פרטי מדי לילה כמה שעות. וברצותו אחר כך לחזור לביתו קיבל מכתב מאביו שאין לו לאן לבוא כי בעתון היהודי המקומי מסיתים לגרשו לסיביר ומסוכן שיחזור לביתו ונשאר באומן.

שיח שרפי קודש, כרך 1 (ירושלים, תשמ"ח), עמ' רט, תפ"ו

רכב פעם אחת רבינו ז"ל לחוץ לארץ לשאיבת האויר שהיה מכרח לו, וזה האיש רבי אברהם מפעטערבורג הלך אחריו רגלי במרוצה באופן שישתוה אתו, ורבינו ז"ל ספר לפניו את צערו במחלתו (מחלת הריאה) שנתקלקל קולו מחמת המחלה, ואמר אז לפניו שהאובד את קולו במחלתו אין מועיל לו אפילו זכות אבות... וכאשר ביאר אחר כך כל דברי התורה הזאת בענין הריאה, וגם בשעת אמירת תורתו שהיה עוסק תמיד באלה התיקונים שהוציא מפיו.

שיעור 5: כתובות קיר, גרפיטי ופתקאות מן השמים

מכתב מאליעזר שלמה שיק, כ"ג שבט התשס"ג, בתוך: אשר בנחל, דף פד, סעיף לד רמב

אני מבטיח שכל מי שידפיס חלק אחד אשר בנחל או שו"ת ברסלב

יראה ניסים נגלים שיעשה עמו הקב"ה

וכל חולה רחמנא ליצלן שיקבל על עצמו להדפיס כרך אשר בנחל או שו"ת ברסלב יתרפא

וכל מי שצריך ישועה יקבל על עצמו להדפיס חלק אשר בנחל או שו"ת ברסלב יראה ישועה

ישראל דב אודסר, הפתקא, בתוך: ספר ישראל סבא (ירושלים, תשע"ד), עמ' קעב

מאוד היה קשה לי לרדת אליך

תלמידי היקר, להגיד לך כי נהנתי

מאוד מעבודתך, ועליך אמרתי

מיין פייערל וועט טליען ביז

משיח וועט קומען חזק ואמץ

בעבודתך

נ נח נחמ נחמן מאומן

ובזה אגלה לך סוד והוא:

מלא וגדיש מקו לקו פצפציה

ובחזוק עבודה תבינהו וסמן

יז בתמוז יאמרו שאינך מתענה

ישראל יעקב בזאנסון, זה ינחמנו (שיר חדש, תשס"ח), 162-164

בכן כשנרצה להביע את החשיבות שיש לקדוש ברוך הוא "בעינינו", פן כוח השכחה יעלים אותה ממנו, עלינו להכניע את כוח הדמיון המשכיח, דבר שיתאפשר על ידי חקיקת שם מקודש ומשחרר מכל צל של דמיון. הוי אומר: כתיבת שם הצדיק.

ובכן, כל החפץ באמת ואינו מתבלבל מהבלי הזמן ומפח המחלוקות, ירגיש מה היא המעלה של כתיבת שם רבינו נחמן בזמן שרבים מגורמי העולם קמו כדי להעלימו, להפריד את נפשותינו ממקורן ולהשכיח מהן את אביהן.

גם הוא יבין למה ראיית שם קדוש זה במדבקות ובשלטים ברחובות ובשווקים כל כך מעוררת ומעודדת את מי שמציץ בהם באהדה, ומשדרת הרהורי תשובה לארבע כנפות הארץ: הלא תוך כדי ראייה גרידא, הנפש הנודדת נזכרת בבית אביה, מתחברת שוב למקורה, ובכך מחזירה לעצמה את עטרתה האבודה לה מרוב התגברות השכחה.

ולמעשה, כתיבת השם "נ נח" אליה ייחס סבא ערך גבוה, יכולה להתבצע בכמה אופים שכולם קשורים לאותן המעלות:

א [כתיבת יד: לכתוב את זה "לעצמו" בתוך מחברת...]

ב [מדבקות וסטיקרים על מגן הרוח של האוטו, על המקר, על הדלתות ועל החלונות, עד שנוכל להיזכר ברבינו...]

ג [בשלטים, במקום שניתן לתלות אותם, הרי זה בהחלט "פרסום של הצדיק" למהדרין, עם כל המעלות הקשורות להפצת המעיינות ולזיכוי הרבים הנובעות מזה.

מעשים רבים וטובים ממחישים את ההשפעה החיובית שהשבילונות עשו על הציבור. התזכורת לדבר קדוש שבו זמנית איננו מאיים, אך מאידך מעורר געגועים – הרי זה חידוש גדול.

בארצות אירופה שבהן פרים ורבים התגים, גרפיטי וכתובות על הקיר, יצירות אלמוניות ופנטסטיות, המעטרות את שטחי הבטחון הריקים ונותנות להם קצת רוח חיים – מקובלת תרבות זו ללא רדיפת המשטר.

ד [קמיעות: רבי ישראל מאד המליץ לשאת על עצמנו את השם "נ נח" כקמיע לישועה, לרפואה ולהצלחה...]

ה [כיפה נ נח...]

ו [הסתכלות היטב...]

שמואל מאיר אנשין, קונטרס מאיר עינים (ירושלים, תרס"ט), עמ' ח, סעיף ו

נחזור לעניינינו כי הש"י עשה עמנו חסד גדול שנתגלה מלאכת הדפוס בעולם שע"ז נתרבין הספרים הקדושים: כי בחינת ההדפסה היא בחינת לקיחת וקיבוץ הנפשות שעל ידי זה מגלין תורה כנ"ל כי כשכותבין ספר אזי כותבין אות אחר אות אבל בהדפסה לוקחין ומקבלין כמה וכמה אותיות הרבה מאד על הדפוס ומדפיסין בפעם אחת דף שלם והאותיות של התורה הם בחינת ניצוצי נפשות כי כל הנפשות שרשם באותיות התורה כידוע, נמצא שקיבוץ האותיות של ספרים קדושים הם בחינת ליקוטי הנפשות כנ"ל כי גם הספרים בעצמן נתחברו על ידי לקיחת הנפשות בבחינת ולקח נפשות מכם שעל

ידי זה המשיך זה החכם בתורה שגילה וחידש הכתיבה בספר הזה שמדפיסין עכשיו ועל כן על ידי ההדפסה נתעורר ביותר בחינת השורש של אלו החידושין שנמשכו על ידי לקיחת הנפשות שמהם בעצמן נתהוו אלו אותיות התורה שבזה הספר.

שמואל מאיר אנשין, קונטרס מאיר עינים (ירושלים, תרס"ט), עמ' ח, סעיף ו

כי גם עכשיו לוקחין אלו האותיות ומקבלין אותן יחד וממשיכין ומגלין התורה בעולם על ידי שמדפיסין בפעם אחד דף שלם כמה וכמה פעמים רצופים שעל ידי זה מזכין את הרבים ומאירין פני תבל בספרים הרבה היוצאים בעולם ומעוררין את ישראל לתשובה שלימה. וגם סגולה לחשוכי בנים רחמנא ליצלן ולפקידת עקרות וסימן "זה ספר תולדות אדם".